

>> *Dues fotos sobreposades
de la Coma-Cros de Salt.*

FOTOS: PEP IGLESIAS
FOTOMUNTATGE: PEP CABALLÉ

Les
fabriques
de la
culture

Dossier

>> La Coma-Cros de Salt,
1910-1936.

De l'afany fabril a l'oci cultural

LA FÀBRICA DE CELRÀ, LA COMA-CROS
DE SALT, CAN MARIO DE PALAFRUGELL
I LA MARFÀ DE GIRONA

EUDALD CAMPS > TEXT

PEP IGLESIAS > FOTOS

A les comarques de Girona hi ha exemples paradigmàtics del canvi d'ús industrial cap a infraestructura cultural que resulten enormement interessants, com a mínim, per tres raons: per la memòria que contenen, per les solucions en temps real que s'hi gestionen i per les possibilitats futures que encarnen: passat, present i futur articulats en uns cossos fabrils que s'han salvat inexplicablement d'una bulímia constructiva que ha donat peu, com és sabut, a l'actual crisi econòmica planetària.

>> Sortida de les
treballadores
de la fàbrica
Coma i Cros,
anys 20.

JOAN VIVÓ I COMAS. FONTS VIVÓ
ARXIU D'IMATGES DE L'AJUNTAMENT DE SALT

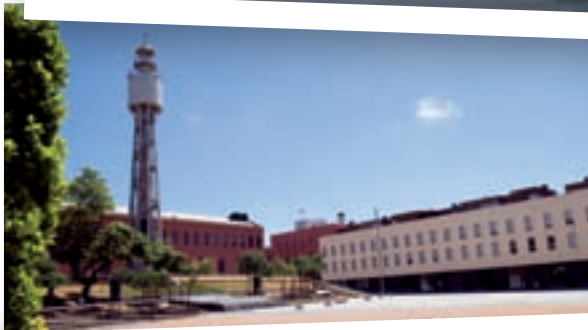
«El lloc central en la producció del superàvit, que abans corresponia a la força laboral dels treballadors de les fàbriques, avui està sent ocupat progressivament per una força laboral intel·lectual, immaterial i comunicativa»

M. Hardt i A. Negri,
Imperi

Quan el senyor Lumière va decidir inaugurar la modernitat cinematogràfica amb un grapat d'obriers afanyats a sortir de la fàbrica, el que feia, en realitat, era il·lustrar l'essència d'un ramat que només podia ser entès a l'ombra dels imperatius capitalistes d'un

**De fàbriques,
per descomptat,
encara n'hi ha:
el que ha canviat és
el seu domini absolut
i eclipsant en la nostra
economia desinfectada**

sistema condemnat a madurar i, per descomptat, a podrir-se de manera lenta però implacable. Lumière, a diferència de Méliès, veia en la ficció una metàfora plausible que es podia adaptar, sense excessiva violència, al relat visual del nou art que tot just acabava de néixer. L'escena era enganyosament literal: una fàbrica finalitzava la seva jornada útil i alliberava en forma de vòmit sincopat la munició de persones que l'havien nodrit amb un desencant simètric a la necessitat domèstica. Eren temps de supervivència, ajustats a una lògica implacable que no sabia retre homenatge a res més que no fos a un sentit comú amollat als imperatius mecànics de l'univers industrial. El títol, descriptiu (*Obrers sortint de la fàbrica*), era perfectament naturalista: el burgès armat amb el novíssim cinematògraf aconseguia robar, fins i tot, la diàspora alliberadora d'uns actors, per altra banda, displicents i derrotats sense saber-ho. La fàbrica era el centre del món i el món, orfe d'ell mateix, era una fàbrica que es replegava a la manera dels insectes necròfags. El segle xx reposava en les arquitectures dilatades en forma de naus i patis amplíssims

>> De dalt a baix, la Fàbrica de Celrà, la Coma-Cros de Salt, Can Mario de Palafrugell i la Marfà de Girona. A la dreta, assaigs dels Marrecs de Salt a la Coma-Cros de Salt.

destinats a fer possible el miracle econòmic de la producció massiva.

Tot semblava tan simple com sotmetre l'arquitectura sencera als principis utilitaristes dels Bentham i companyia. El panòptic (origen dels *big brother* posteriors) venia a ser la materialització de totes les revolucions industrials: el que no podien imaginar és que l'horitzó deshumanitzat del capitalisme tardà es fonamentaria en la possibilitat d'automatitzar tota la producció gràcies a l'alta tecnologia. És a dir: si bé el trànsit durant la revolució industrial del sector primari al secundari no va ser res més que la

suplantació de l'home per part de la màquina, en el tardocapitalisme allò que se substitueix és la ment humana per la intel·ligència de les computadores. I que ningú s'equivoqui: no és que els sectors primari i secundari hagin desaparegut eclipsats per un terciari evolucionat,

Els gegants adormits són la matèria que ens ocupa; les fàbriques innecessàries i els solars silenciosos són els llocs que avui la cultura ha decidit colonitzar

sinó més aviat tot el contrari, s'han fet forts en altres països i retornen a nosaltres com aus migratòries engreixades fora del nostre camp de visió. En aquest sentit, la (proto)pel·lícula de Lumière és obsoleta i vigent alhora: obsoleta per l'espectacle que representa; vigent per la relació que escenifica. De fàbriques, per descomptat, encara n'hi ha: el que ha canviat és el seu domini absolut i eclipsant en la nostra economia desinfectada. Els gegants adormits són la matèria que ens ocupa; les fàbriques innecessàries i els solars silenciosos són els llocs que avui la cultura ha decidit colonitzar.